

УДК 316.4:351

DOI: <https://doi.org/10.17721/3041-1912.2025/3-7/8>

Богдана ГАБЕНКО, студ.

ORCID ID: 0009-0007-4339-2875

e-mail: bohdana.habenko@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ОСОБИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вступ. У статті розглянуто проблему забезпечення соціальної безпеки особи в Україні в умовах воєнного стану. Актуальність дослідження зумовлена загостренням соціальних проблем, спричинених економічною та політичною нестабільністю, а також наслідками російської агресії. Метою роботи є аналіз сучасного стану забезпечення соціальної безпеки на загальнодержавному рівні та визначення шляхів його вдосконалення.

Методи. Під час дослідження застосовано комплекс наукових методів: аналіз, узагальнення, порівняння, групування та системний підхід. Аналіз використано для вивчення нормативно-правових актів і наукових підходів до визначення поняття "соціальна безпека". Узагальнення дало змогу систематизувати наукові погляди та сформулювати власне визначення соціальної безпеки. Порівняння застосовано для зіставлення ролі державних і громадських інституцій у цій сфері. Системний підхід забезпечив розгляд соціальної безпеки як багаторівневої системи взаємодії держави, суспільства й особи, а групування дозволило впорядкувати нормативно-правову базу та виокремити категорії громадян, які потребують особливого соціального захисту.

Результати. У результаті дослідження встановлено, що в Україні сформовано розгалужену систему інституційного та правового забезпечення соціальної безпеки, проте відсутнє її офіційне визначення. Виявлено основні загрози соціальній безпеці зростання бідності, безробіття, демографічна криза, моральна деградація, еміграція кваліфікованих кадрів, психологічне виснаження населення, а також наслідки війни, які поглиблюють соціальну нерівність і дестабілізують суспільство. Визначено, що важливу роль у підтриманні соціальної стабільності відіграють громадські організації, волонтерські ініціативи та патронатні служби, які доповнюють діяльність державних структур.

Висновки. У висновках зазначено, що забезпечення соціальної безпеки має стати одним із ключових пріоритетів державної політики України. Для її вдосконалення необхідно: розробити національну стратегію соціальної безпеки, підвищити ефективність соціальної політики, наблизити національні стандарти до європейських, упорядкувати систему соціальних виплат і посилити співпрацю держави з громадянським суспільством. Забезпечення високого рівня соціальної безпеки людини визначено важливою умовою сталого розвитку та євроінтеграційного поступу України.

Ключові слова: безпека, соціальна безпека, національна безпека, соціальні загрози, інституційне забезпечення.

Вступ

Актуальність дослідження. Однією з найважливіших потреб людини є забезпечення безпеки. Особливої актуальності набуває ця потреба в сучасних умовах, що характеризуються економічною та політичною нестабільністю, порушенням прав людини. Вторгнення Росії на територію України в 2014 році та особливо широкомасштабне вторгнення в 2022 році значно вплинули на забезпечення соціальної безпеки громадян України та спричинили низку викликів. Ці фактори зумовлюють пошук ефективних методів забезпечення соціальної безпеки в Україні шляхом державного регулювання соціальної сфери. Забезпечення соціальної безпеки має стати одним з пріоритетних напрямів в державному управлінні, позаяк створення гідних умов для життя та людиноцентричність є запорукою подальшого європейського розвитку держави.

Метою статті є дослідити стан забезпечення соціальної безпеки особи в Україні в сучасних умовах на загальнодержавному рівні та запропонувати шляхи його вдосконалення.

Огляд літератури. Зважаючи на актуальність проблематики забезпечення соціальної безпеки велика кількість робіт присвячена різним її аспектам.

Так, теоретико-методологічні аспекти соціальної безпеки у своїх роботах аналізували С. Линдюк (Линдюк, 2023, с. 217), О. Іляш (Іляш, 2012), О. Кадикало (Кадикало, 2024), Г. Пастернак-Таранушенко (Пастернак-Таранушенко, 1994), І. Гнибіденко (Гнибіденко та ін., 2006), Л. Весельська (Весельська, 2010), Б. Сташків (Сташків, 2007) та інші. Інституційне забезпечення соціальної безпеки досліджували О. Сидорчук та О. Хандій (Сидорчук, & Хандій, 2019) та ін.

Проте, незважаючи на різностороннє вивчення питань забезпечення соціальної безпеки все ж потребує

детальнішого дослідження шляхів удосконалення її забезпечення в умовах воєнного стану.

Методи

Для досягнення поставленої мети, під час дослідження було застосовано сукупність різних методів дослідження, а саме: узагальнення, аналіз попередніх результатів досліджень та чинних нормативно-правових актів, системний підхід, порівняння, групування. Аналіз застосовано для розгляду нормативно-правових актів, які регулюють соціальну безпеку, а також для вивчення наукових підходів різних авторів до визначення поняття "соціальна безпека". Узагальнення використано для систематизації різних наукових поглядів і формування власного узагальненого визначення поняття "соціальна безпека" та висновків щодо її сутності та сучасного стану в Україні. Системний підхід проявився у розгляді соціальної безпеки як комплексної багаторівневої системи, що охоплює державу, суспільство й особу, а також у визначенні взаємозв'язків між правовими та соціальними чинниками. Порівняння використано під час зіставлення наукових визначень терміна "соціальна безпека", порівняння ролі державних та громадських інституцій у забезпеченні соціального захисту. Групування застосовано для виокремлення нормативно-правових актів, що регулюють соціальну сферу, виокремлення категорій громадян, які потребують особливого соціального захисту.

Результати

Поняття "соціальна безпека" почало формуватися як усвідомлена концепція в другій половині XIX століття, паралельно з розвитком соціальної роботи, а законодавче визнання отримало пізніше в Копенгагенській декларації соціального розвитку 1995 р. Відтоді значна увага приділяється соціальному захисту людини.

© Габенко Богдана, 2025

Україна, прагнучи вступу до європейської спільноти, також в своїх нормативно-правових актах згадує про соціальну безпеку.

В Основному Законі України, зокрема, зазначається, що: "Україна є соціальною державою" (ст.1);

"людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю" (ст. 3);

"держава забезпечує соціальну спрямованість економіки" (ст. 13);

"держава забезпечує соціальний захист громадян у разі їх повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом" (ст. 46);

"держава забезпечує житлом громадян, які потребують соціального захисту" (ст. 47).

Окрім цього Конституція України закріплює основоположні права і свободи громадян, які формують основу для соціальної безпеки особи (Конституція України, 1996).

Зазначені конституційні положення мають найвищу юридичну силу та займають верхній рівень у ієрархії національного законодавства, що визначає спрямованість державного управління на забезпечення і захист цих прав.

Окрім Конституції України правові гарантії забезпечення соціальної безпеки зазначаються в ряді інших нормативно-правових актів, а саме: Кодекс законів про працю України (Кодекс законів про працю України, 1971), Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (Основи законодавства України про загальнообов'язкове ... страхування, 1998), Закон України "Про прожитковий мінімум" (Про прожитковий мінімум, 1999), Закон України "Про соціальні послуги" (Про соціальні послуги, 2019), Закон України "Про охорону дитинства" (Про охорону дитинства, 2001), Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" (Про державну допомогу сім'ям з дітьми, 1992), Закон України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" (Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям, 2000), Закон України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" (Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні, 1991), Закон України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю" (Про державну соціальну допомогу ... та особам з інвалідністю, 2004), Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, 2014), Закон України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" (Про статус і соціальний захист громадян, ... Чорнобильської катастрофи, 1991), Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" (Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, 1991) та ін.

Проте наразі офіційного визначення поняття "соціальна безпека" немає ні в Конституції України, ні в інших нормативно-правових актах. Хоча термін "соціальна безпека" активно вживається в науковому дискурсі, науковці теж не дійшли до єдиного визначення цих понять, що свідчить про багатогранність і складність цього явища. Соціальну безпеку пропонується розуміти як:

▪ "різновид безпеки, що базується на психологічному стані населення країни" (Пастернак-Таранушенко, 1994, с. 52);

▪ "стан захищеності від загроз соціальним інтересам, а також результат реалізації соціальної політики" (Лібанова, & Палій, 2004);

▪ "стан гарантованої правової та інституційної захищеності життєво важливих соціальних інтересів людини, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз коли значення критеріїв їх соціальної захищеності перебувають не нижче порогових значень, що становлять загрозу для національної безпеки країни" (Гнибіденко та ін., 2006, с. 17);

▪ "позитивно врегульований правовими нормами і реалізований на практиці стан, коли держава забезпечує наявними в її розпорядженні демократичними методами управління підтримання гідного рівня життя громадян та гарантує можливість задоволення основних потреб її розвитку" (Весельська, 2010, с. 460);

▪ "комплекс заходів і технологій, які спрямовані на збереження і розвиток існуючої у державі соціальної системи" (Подольська, 2015, с. 21).

Узагальнивши ці підходи до визначень, можна сказати що соціальна безпека – це стан, за якого забезпечуються соціальна захищеність особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, коли в результаті реалізації соціальної політики гарантується стабільність соціальної сфери, гідний рівень життя населення, реалізацію соціальних прав і можливостей розвитку людини.

За об'єктом захисту встановлюється соціальна безпека людини і громадянина, суспільства та держави.

Безпека людини забезпечується через закріплення у нормах права соціальних прав та створення ефективного механізму гарантування цих прав.

Безпека окремих соціальних груп і суспільства у цілому формується державним апаратом та інститутами громадянського суспільства шляхом створення сприятливих умов для їх існування і розвитку.

Безпека держави передбачає успішне виконання державним апаратом функцій соціальної держави і запобігання виникненню соціальних проблем, які ведуть до дестабілізації існуючого ладу (Сташків, 2007, с. 34).

Окремого соціального захисту згідно з вимогами чинного законодавства потребують такі категорії громадян: діти; багатодітні та малозабезпечені сім'ї; особи з інвалідністю; люди похилого віку; постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи; внутрішньо переміщені особи; військовослужбовці, ветеранів війни та члени їх сімей; громадяни у разі їх повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин; особи, які постраждали від торгівлі людьми; "матері-героїні".

Для забезпечення соціальної безпеки в Україні існує низка суб'єктів різних рівнів. Інституційне забезпечення соціальної безпеки на державному рівні покладається на:

Верховну Раду України,

Президента України,

Кабінет Міністрів України,

Міністерство фінансів України, Міністерство охорони здоров'я України,

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України – місія якого полягає у "створенні в Україні умов для забезпечення добробуту та гідного життя людини у безбар'єрному суспільстві через доступні та зрозумілі для неї сервіси. Збереження та розвиток людського капіталу, забезпечення соціального захисту та підтримки тим громадянам, які найбільше цього потребують"¹.

¹ Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України <https://www.msp.gov.ua/about/pro-nas>

Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Пенсійний фонд України, Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю, Державна служба зайнятості, Державна служба України з питань праці, Національна соціальна сервісна служба України.

Також в Україні розвинений інститут омбудсменів, зокрема відповідальних за різні аспекти забезпечення соціальної безпеки, а саме:

Уповноважений Президента України з питань реабілітації учасників бойових дій,

Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності та інші.

В Україні питання забезпечення соціальної безпеки дедалі більше набуває багатовимірного характеру, охоплюючи не лише діяльність державних інституцій, а й активну участь громадянського суспільства.

В умовах війни, коли державні ресурси та інституційна спроможність соціальної системи зазнають надмірного навантаження, вагому роль у сфері соціального захисту населення, зокрема військово-службовців та ветеранів, відіграють громадські організації, волонтерські ініціативи та благодійні фонди. Так, соціальним захистом військовослужбовців та їх сімей активно займаються громадські організації створені при певних бригадах (наприклад, корпус "Азов", 93 ОМБр "Холодний Яр", 47 ОМБр "Магура" та ін.).

Серед основних напрямів роботи таких інституцій виділяють: пошук зниклих безвісти, допомога пораненим, пошук та супровід полонених, супровід родин загиблих, юридичні консультації, психологічна підтримка та інше (Галан, Криштанович, & Лисенко, 2025, с. 13).

Порівняно з державними структурами, громадські ініціативи на кшталт патронатної служби мають низку переваг. Насамперед це оперативність реагування, гнучкість організаційної структури, менша бюрократичність, високий рівень довіри з боку військовослужбовців. Завдяки горизонтальній структурі управління та безпосередньому залученню до військових спільнот такі організації здатні швидко визначати актуальні потреби та адаптувати свої програми допомоги до конкретних ситуацій. Крім того, діяльність подібних структур має значний моральний ефект, оскільки заснована на принципах солідарності, взаємопідтримки та спільної відповідальності за долю побратимів.

Оцінюючи стан забезпечення соціальної безпеки в Україні сьогодні, можна констатувати про його складність і багатоаспектність соціальних проблем та небезпечність їх наслідків для подальшого розвитку держави. Повномасштабна російська зброяна агресія стала каталізатором глибоких трансформацій у соціальній сфері, що призвели до загострення низки наявних проблем і появи нових загроз соціальній стабільності та добробуту населення. Про складний стан забезпечення соціальної безпеки в Україні свідчить низка загроз соціального характеру, що проявляються на рівні особи.

На думку О. Сидорчук і О. Хандій соціальні загрози сьогодення на рівні кожного громадянина представлені:

- зростанням кількості населення, яке належить до категорії бідних;
- моральною та духовною деградацією населення;
- втратою та розмиванням соціально-культурних цінностей;
- зростанням рівня безробіття;
- збільшенням випадків порушення людських прав та свобод;
- зниженням громадянської активності та зростанням громадянської апатії;

- зневірою в покращення свого соціально-економічного положення;

- зростанням захворюваності та смертності населення в результаті неефективних реформ у системі охорони здоров'я та погіршення екологічного середовища;

- знеціненням людського життя;

- зниженням рівня соціального захисту та погіршенням стану охорони праці на виробництві;

- зростанням випадків обмеження доступу до інформації та свободи слова в країні;

- знеціненням знань та якісної освіти в системі цінностей молоді;

- збільшенням випадків та "схем" обмеження доступу до участі в управлінні громадян на державному, регіональному та місцевому рівні (Сидорчук, & Хандій, 2019, с.158).

Окрім зазначених вище загроз соціальній безпеці О. Іляш відносить також:

- поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб;

- загострення демографічної кризи;

- незадовільну динаміку розвитку інноваційних процесів у соціальній сфері;

- низьку вартість робочої сили, оплати праці, старіння науки;

- втрати інтелектуального потенціалу країни;

- незареєстрованість зайнятості, суперечність із розвитком офіційної економіки, ізолюваність;

- залежність доходів від ступеня ризику, випадкових обставин, відсутність будь-якого соціального захисту;

- еміграцію з країни найбільш кваліфікованих, працездатних і талановитих громадян;

- імміграцію в країну менш освічених і кваліфікованих верств населення (Іляш, 2012, с. 124–125).

Втім цей перелік загроз не є вичерпним. Можна сказати що, окрім зазначених загроз, на соціальній безпеці людини в Україні відображаються наслідки воєнних дій, а саме:

- значна диференціація соціальної безпеки в регіонах, особливо тилкових та прифронтових;

- психологічне виснаження людей;

- рутинізація війни;

- посилення напруженості в суспільстві;

- регрес демократичних інститутів;

- руйнування соціальних зв'язків у громадах, спричинене внутрішньою міграцією та вимушеним переселенням.

Про негативні явища у сфері соціальної безпеки в Україні, що особливо загострились під час війни, свідчить моніторинг умов життя проведений Світовим Банком (Опитування "Дослухаючись до громадян...", 2025). У ньому йдеться про значне зростання рівня бідності, що нині сягає рекордних значень (близько 37 %); збільшення кількості вразливих груп населення; поглиблення розриву між багатими та бідними прошарками населення.

Причинами появи вказаних загроз є:

- воєнні дії на території України;

- недостатнє фінансування соціальної сфери;

- неефективність державної політики в соціальній сфері;

- недосконалість нормативно-правової бази, а саме відсутність понятійних визначень основних термінів та загроз у сфері соціальної безпеки;

- кризові явища в політичній, економічній, культурній сфері;

- нестача професійних кадрів, спроможних реалізувати реформи в українській соціальній сфері відповідно до європейських норм;

- надмірна кількість поставлених завдань за обмеженості наявних ресурсів для їх реалізації;
- оцінка рівня соціальної безпеки за неінформативними індикаторами та і тому неможливість вчасно виявити загрозу;
- нестача закладів, що надають соціальні послуги громадянам і додаткове їх руйнування внаслідок воєнних дій.

Оцінюючи наведений перелік загроз соціальній безпеці людини в Україні в умовах війни, можна констатувати, що їх сукупна дія формує системну соціальну кризу, яка охоплює економічну, демографічну, духовно-моральну та інституційну сфери суспільного життя. Ці загрози не лише підривають добробут окремих громадян, а й мають далекосяжні наслідки, створюючи глибокі структурні ризики для сталого розвитку держави.

Зростання рівня бідності, безробіття та низька оплата праці призводить до звуження внутрішнього споживчого ринку, зниження платоспроможності населення, і як наслідок, до уповільнення економічного зростання. Така тенденція підвищує навантаження на систему соціального захисту, водночас обмежуючи фінансові можливості держави для реалізації ефективної соціальної політики.

Моральна і духовна деградація населення, втрата соціокультурних цінностей та поширення девіантної поведінки (наркоманії, алкоголізму, злочинності) становлять загрозу для формування громадянського суспільства та соціальної єдності.

Ці процеси підривають соціальний капітал держави, ускладнюючи відновлення суспільної довіри та мобілізацію громадянських зусиль для повоєнного відновлення країни.

Разом із цим демографічна криза, еміграція висококваліфікованих спеціалістів і втрата інтелектуального потенціалу призводять до деградації людського ресурсу, зменшення інноваційної спроможності та конкурентоспроможності економіки.

Старіння наукового потенціалу і низький рівень інвестицій у науку та освіту створюють довгострокові загрози національній безпеці, оскільки унеможливають перехід до економіки знань

Зниження громадянської активності, обмеження свободи слова та доступу до інформації, а також зростання недовіри до влади можуть спричинити регрес демократичних інститутів і послаблення механізмів громадського контролю. У поєднанні з корупційними ризиками це веде до ерозії державного управління та зниження його легітимності.

Психологічне виснаження населення, спричинене тривалими воєнними діями, руйнує суспільну стійкість, знижує адаптаційні можливості людей і створює передумови для поширення соціальної апатії.

Внутрішня міграція та вимушене переселення руйнують соціальні зв'язки, посилюють регіональну диференціацію і створюють дисбаланс у соціальній інфраструктурі.

Крім того, варто відзначити відсутність у країні стратегічного документу щодо забезпечення соціальної безпеки. Така стратегія має спрямовуватись на нейтралізацію та попередження загроз стабільності соціального розвитку, ефективності й результативності функціонування системи державної влади, а також на спроможність запобігання соціальним викликам, ризикам, небезпекам, загрозам як безпека соціального розвитку, як стан гарантованості правової та інституційної захищеності ключових суб'єктів системи соціальної безпеки – суспільства, держави, особи (Линдюк, 2023, с. 217).

Покращити існуючий стан забезпечення соціальної безпеки в Україні можна шляхом:

- вирішення воєнного конфлікту, як першопричини більшості соціальних проблем;
- підвищення державно-приватного співробітництва; покращення законодавства;
- наближення національних соціальних стандартів до норм європейських стандартів;
- залучення іноземної допомоги в розбудову соціальної інфраструктури;
- розбудови цивільно-військового співробітництва.

Також упорядкування потребує надання соціальних виплат, пільг і різних видів допомоги. Соціальна допомога надається широкому колу представників різних соціальних груп, що дає змогу претендувати на неї майже половині громадян України. У зв'язку з цим виникають зловживання, підприємці та працівники не довіряють системі соціального захисту, уникають участі в ній, що негативно позначається на формуванні та наповненні соціальних фондів, внаслідок чого відбувається недофінансування системи соціального страхування (Кадикало, 2024, с. 359).

Дискусія і висновки

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що соціальна безпека в Україні є складною багатовимірною системою, яка охоплює правові, економічні, соціальні та гуманітарні аспекти життєдіяльності суспільства. Попри наявність розвиненої нормативно-правової бази та інституційного забезпечення, сучасний стан забезпечення соціальної безпеки залишається вразливим унаслідок воєнних дій, економічної нестабільності, соціальної нерівності та демографічних проблем. Водночас активізація громадянського суспільства, зокрема діяльність патронатних служб і волонтерських ініціатив, свідчить про зростання соціальної відповідальності громадян, яка створює передумови для підвищення стійкості соціальної системи. Удосконалення забезпечення соціальної безпеки України потребує комплексного підходу. Забезпечення високого рівня соціальної безпеки людини має стати пріоритетним напрямком державної політики в Україні, враховуючи її євроінтеграційні наміри, оскільки людський капітал є одним з найважливіших джерел розвитку сильної та конкурентоспроможної держави.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах. Фінансування здійснюється за власні кошти авторів.

Список використаних джерел

- Весельська, Л. А. (2010). Соціальна безпека: проблема визначення. *Науковий вісник Академії муніципального управління: збірник наукових праць*, 3, 457–461.
- Галан, Л., Криштанович, А., & Лисенко, Є. (2025). Патронатні служби в українському війську: від низової ініціативи до змін функціоналу бригади. Аналітична записка ГО "Принцип". <https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2025/04/patronatni-sluzhby.pdf>
- Гнибіденко, І. Ф. та ін. (2006). *Соціальна безпека: Теорія та українська практика*. КНЕУ.
- Іляш, О. І. (2012). Ідентифікація змісту та ранжування загроз системі соціальної безпеки. *Економіка і прогнозування*, 2, 118–128. http://nbuv.ua/UJRN/econprog_2012_2_11
- Опитування "Дослухаючись до громадян України". Моніторинг умов життя в Україні: оновлення за осінь 2025 року (2025). *Світовий банк в Україні*. <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/listening-to-citizens-of-ukraine-survey>
- Кадикало, О. І. (2024). Правові аспекти забезпечення соціальної безпеки в Україні та ЄС. Трансформація практики управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем. *Видавничий дім "Києво-Могилянська академія"*, 351–360. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9a713948-15b7-4c6b-883f-9ab93a536c06/content>

Кодекс законів про працю України. (1971). Закон України від 10.12.71. № 322-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. (1996). *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

Копенгагенська декларація про соціальний розвиток, Декларація Організація Об'єднаних Націй (1995). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_505#Text

Линдюк, С. (2023). Концептуальні засади забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану. *Науковий вісник: Державне управління*, 2(14), 202–220. <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/327/291> DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2\(14\)-202-220](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2(14)-202-220)

Лібанова, Е. М., Палій, О. М. (2004). *Ринок праці та соціальний захист*. Основи.

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. (1998). Закон України від 14.01.98. № 16/98-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>

Пастернак-Таранушенко, Г. А. (1994). *Економічна безпека держави*: підручник. Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України.

Подольська, Є. А. (2015). Новий сенс й інноваційні способи забезпечення соціальної безпеки. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки*, 20(2), 19–25.

Про державну допомогу сім'ям з дітьми. (1992). Закон України від 21.11.92. № 2811-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>

Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. (2000). Закон України від 01.06.00. № 1768-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю. (2004). Закон України від 18.05.04. № 1727-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15>

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. (2014). Закон України від 20.10.14. № 1706-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні. (1991). Закон України від 21.03.91. № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Про охорону дитинства. (2001). Закон України від 26.04.01. № 2402-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

Про прожитковий мінімум. (1999). Закон України від 15.07.99. № 966-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14>

Про соціальні послуги. (2019). Закон України від 17.01.19. № 2671-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. (1991). Закон України від 20.12.91. № 2011-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. (1991). Закон України від 28.02.91. № 796-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>

Сидорчук, О. Г., & Хандій, О. О. (2019). Інституційне забезпечення державного регулювання соціальної безпеки. *Економічний вісник Донбасу*, 1(55), 157–163. <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/c5123878-9d09-4684-a81f-5cc42244a6d7/content>

Сташків, Б. І. (2007). Соціальна безпека як інститут права соціального захисту населення. *Актуальні проблеми держави і права*, 30, 32–36. <http://www.apdp.in.ua/v30/07.pdf>

References

Veselska, L. A. (2010). Social Security: The Problem of Definition. Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Administration: Collection of Scientific Works, 3, 457–461 [in Ukrainian].

Galan, L., Kryshchanovich, A., & Lysenko, E. (2025). Patronage Services in the Ukrainian Army: From Grassroots Initiative to Changes in the Functionality of the Brigade. Analytical Note of the NGO "Princip". <https://www.pryncyp.org/wp-content/uploads/2025/04/patronatni-sluzhby.pdf> [in Ukrainian].

Hnybidenko, I. F. et al. (2006). Social Security: Theory and Ukrainian Practice. KHEU. [in Ukrainian].

Ilyash, O. I. (2012). Identification of the Content and Ranking of Threats to the Social Security System. *Economics and Forecasting*, 2, 118–128. http://nbuv.ua/UJRN/econprog_2012_2_11 [in Ukrainian].

Survey "Listening to Citizens of Ukraine". Monitoring Living Conditions in Ukraine: Update for Autumn 2025 (2025). World Bank in Ukraine. <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/listening-to-citizens-of-ukraine-survey> [in Ukrainian].

Kadykalo, O. I. (2024). Legal Aspects of Social Security in Ukraine and the EU. Transformation of the Practice of Managing Innovative Development of Socio-Economic Systems. Kyiv-Mohyla Academy Publishing House, 351–360. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9a713948-15b7-4c6b-883f-9ab93a536c06/content> [in Ukrainian].

Labor Code of Ukraine. (1971). Law of Ukraine dated 10.12.71. No. 322-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> [in Ukrainian].

Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-ВР. (1996). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> [in Ukrainian].

Copenhagen Declaration on Social Development, United Nations Declaration (1995). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_505#Text [in Ukrainian].

Lyndyuk, S. (2023). Conceptual principles of ensuring social security in martial law. Scientific Bulletin: State Administration, 2(14), 202–220. <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/327/291> DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2\(14\)-202-220](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2(14)-202-220) [in Ukrainian].

Libanova, E. M., Paliy, O. M. (2004). Labor market and social protection: a textbook. Kyiv: Osnovy. [in Ukrainian].

Fundamentals of the legislation of Ukraine on mandatory state social insurance. (1998). Law of Ukraine of 14.01.98. No. 16/98-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр> [in Ukrainian].

Pasternak-Taranushenko, G. A. (1994). Economic security of the state. Institute of public administration and self-government under the Cabinet of Ministers of Ukraine. [in Ukrainian].

Podolska, E. A. (2015). New meaning and innovative ways of ensuring social security. *Bulletin of the Odessa National University. Series: Sociology and Political Sciences*, 20(2), 19–25. [in Ukrainian].

On state assistance to families with children. (1992). Law of Ukraine dated 21.11.92. No. 2811-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12> [in Ukrainian].

On state social assistance to low-income families. (2000). Law of Ukraine dated 01.06.00. No. 1768-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14> [in Ukrainian].

On State Social Assistance to Persons Not Entitled to a Pension and Persons with Disabilities. (2004). Law of Ukraine dated 18.05.04. No. 1727-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15> [in Ukrainian].

On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons. (2014). Law of Ukraine dated 20.10.14. No. 1706-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> [in Ukrainian].

On the Fundamentals of Social Protection of Persons with Disabilities in Ukraine. (1991). Law of Ukraine dated 21.03.91. No. 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> [in Ukrainian].

On Protection of Childhood. (2001). Law of Ukraine dated 26.04.01. No. 2402-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> [in Ukrainian].

On the subsistence minimum. (1999). Law of Ukraine dated 15.07.99. No. 966-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14> [in Ukrainian].

On social services. (2019). Law of Ukraine dated 17.01.19. No. 2671-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> [in Ukrainian].

On social and legal protection of military personnel and members of their families. (1991). Law of Ukraine dated 20.12.91. No. 2011-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> [in Ukrainian].

On the status and social protection of citizens who suffered as a result of the Chernobyl disaster. (1991). Law of Ukraine dated 28.02.91. No. 796-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12> [in Ukrainian].

Sydorchuk, O. G., & Khandiy, O. O. (2019). Institutional support of state regulation of social security. *Economic Bulletin of Donbass*, 1(55), 157–163. <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/c5123878-9d09-4684-a81f-5cc42244a6d7/content> [in Ukrainian].

Stashkiv, B. I. (2007). Social security as an institution of the law of social protection of the population. *Current problems of state and law*, 30, 32–36. <http://www.apdp.in.ua/v30/07.pdf> [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 12.10.25

Прорецензовано / Revised: 15.10.25

Схвалено до друку / Accepted: 25.11.25

Bohdana HABENKO, Student
ORCID ID: 0009-0007-4339-2875
e-mail: bohdana.habenko@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOCIAL SECURITY OF THE INDIVIDUAL IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

B a c k g r o u n d . *The article considers the problem of ensuring social security of an individual in Ukraine under martial law. The relevance of the study is due to the aggravation of social problems caused by economic and political instability, as well as the consequences of Russian aggression. The purpose of the work is to analyze the current state of ensuring social security at the national level and determine ways to improve it.*

M e t h o d s . *During the study, a set of scientific methods was used: analysis, generalization, comparison, grouping and a systemic approach. The analysis was used to study regulatory legal acts and scientific approaches to defining the concept of "social security". Generalization made it possible to systematize scientific views and form our own definition of social security. Comparison was used to compare the role of state and public institutions in this area. The systemic approach ensured the consideration of social security as a multi-level system of interaction between the state, society and the individual, and grouping allowed to streamline the regulatory framework and identify categories of citizens who need special social protection.*

R e s u l t s . *The study found that Ukraine has an extensive system of institutional and legal social security, but there is no official definition of it. The main threats to social security are identified as growing poverty, unemployment, demographic crisis, moral degradation, emigration of qualified personnel, psychological exhaustion of the population, as well as the consequences of war, which deepen social inequality and destabilize society. It was determined that an important role in maintaining social stability is played by public organizations, volunteer initiatives and patronage services, which complement the activities of state structures.*

C o n c l u s i o n s . *The conclusions indicate that ensuring social security should become one of the key priorities of the state policy of Ukraine. To improve it, it is necessary to: develop a national social security strategy, increase the effectiveness of social policy, bring national standards closer to European standards, streamline the system of social payments and strengthen cooperation between the state and civil society. Ensuring a high level of social security of a person is defined as an important condition for sustainable development and European integration progress of Ukraine.*

K e y w o r d s : *security, social security, national security, social threats, institutional support.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflict of interest. The sponsors were not involved in the design of the study; in the collection, analysis or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.